

**A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának
lehetséges körvonalai (4.)**

A regionális szereplők céljai és érdekei: Irán és Törökország

Towards the Endgame? The Possible Contours of the
Settlement of the Syrian Civil War (4)

The Aims and Interests of the Regional Actors: Iran and Turkey

EGERESI ZOLTÁN – WAGNER PÉTER

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Egeresi Zoltán, Wagner Péter, 2018

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

ISSN 2416-0148

Összefoglalás: A szíriai polgárháború dinamikája 2016 vége óta alapvető átalakuláson megy keresztül. Bár a háromszintű – helyi, regionális és globális – szereplőkkel és érdekellentétekkel zajló konfliktus rövid távon továbbra sem tűnik megoldhatóknak, a megindult változások révén már körvonalazódni látszanak a rendezés feltételei, keretei és következményei. A Külügyi és Külgazdasági Intézet munkatársai A lezárás felé? A szíriai polgárháború megoldásának körvonalai címmel áprilisban többrészes elemzéssorozatot indítottak, amelynek célja a polgárháború alakulásának, illetve a megoldás lehetséges formáinak a bemutatása. A negyedik elemzés a konfliktus két regionális szereplőjének – Iránnak és Törökországnak – a céljait és érdekeit tekinti át.

Abstract: *Since the end of the year 2016, the dynamics of the Syrian civil war have been going through profound transformation. While the conflict was fought on three levels – local, regional, and global – by different actors, it continues to look unsolvable in the short term. The changes already taking place enable us to outline the most likely conditions, frameworks, and consequences of the settlement. The Institute for Foreign Affairs and Trade launched a new series of analysis in April entitled "Towards the Endgame? The Possible Contours of the Settlement of the Syrian Civil War" in order to present the developments and the possible solutions of the conflict. In the fourth part, the aims and interests of two regional actors of the conflict – namely Iran and Turkey – will be described.*

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1. Szíriának az utóbbi három és fél évtizedben Irán a legfontosabb és legmegbízhatóbb szövetségese.
2. Oroszország mellett Teherán is főszerepet játszott – bár kevesebb hírverést kapott – a 2015. szeptemberi külső beavatkozásban, amely megmentette az Aszad-rezsimet az összeomlástól, majd győzelmi pályára állította a polgárháború menetét.
3. Irán célja, hogy a Bassár el-Aszad vezette szíriai rezsim maradjon hatalmon, mivel egy rezsimváltás az amerikai/nyugati és szaúdi/szunnita érdekszféra térnyerését vonná maga után, s az stratégiaileg gyengítené meg Teherán pozícióját Libanonnal és Izraellel szemben.
4. Iránnak a szíriai kurdok autonómatörékvéseivel kapcsolatos hozzáállása egyelőre kérdéses.
5. A szíriai rendezés kapcsán az orosz és az iráni érdekek eltérnek a stratégiai célokat illetően, beleértve magának Aszadnak a jövőjét és a szíriai kurdok autonómiájának a lehetőségét is.
6. Törökország Szíria-politikájában már Aleppó elestét megelőzően jelentős változás következett be: hatalomváltás helyett „realisabb”, korlátozott célok elérésre törekszik.

7. Ankara elsődleges céljai a kurd önállósodási törekvések megakadályozására, és – akár Aszad hatalmon maradásával együtt – Szíria egyben tartására korlátozódnak.
8. Törökország, illetve Oroszország és Irán között nincs szó stratégiai együttműködésről (az asztanai folyamat ellenére sem), csupán pragmatikus célok vezette taktikai kooperáció valósul meg.
9. Noha Törökország izoláltsága 2015 novembere óta csökkent, folyamatos pozícióvesztésben van, amit a korábbi céljai revideálása is jelez. A Szíriában lévő csapatai és az általa támogatott felkelő csoportok révén viszont még mindig komoly szerepe van a rendezésben.
10. Ankara Szíria kapcsán hivatalosan egy, az ENSZ felügyelete alatt megtartandó, szabad választás kiírását támogatja, így – noha jelentős mértékben finomodott az Aszad leváltását követelő álláspontja – továbbra sem tekinthető Bassár el-Aszad támogatójának; inkább taktikai partnerként gondol a szíriai vezetőre, különösen amíg a kurdok hatalmának korlátozásában számíthat rá.

BEVEZETÉS

Elemzéssorozatunkban a szíriai polgárháborút egy háromszintű konfliktusként értelmezzük, amelynek egymáshoz kapcsolódó, de önálló dinamikával rendelkező rétegeit a helyi, a regionális, valamint a globális szereplők vetélkedése és együttműködése jelenti. A konfliktust (feltételezésünk szerint) úgy lehet stabilan feloldani, ha mindhárom szinten létrejön egyfajta egyensúlyi állapot, amely megteremtí a polgárháború lezárásához szükséges kritikus támogatást.

Miután az [első elemzés](#) készítői meghatározták a konfliktus dinamikáját átalakító két eseménysort (az aleppói csata lezárását, valamint a Trump-adminisztráció hatalomra jutását), a [második cikk írói pedig számba vették](#) a legfontosabb helyi szereplők (az Aszad-rezsim, az ellenzék és a szíriai kurdok) érdekeit, [a harmadik elemzésben](#) a szerzők a regionális szereplők közül Izrael és az Öböl Menti Együttműködési Tanácshoz tartozó államok motivációit és céljait vették górcső alá. A negyedik részben folytatódik a térségbeli országok hozzáállásának értékelése. Ennek során három szempontból vizsgálódunk: egyrészt a feleknek a szíriai polgárháborúval kapcsolatos alapvető céljait azonosítjuk be, másrészt az aleppói csata lezárulásának az adott fél politikájára gyakorolt hatását nézzük meg, harmadrészt pedig a rendezéshez fűződő speciális érdekeket írjuk le, így a konklúzióban fel tudjuk vázolni a regionális szinten lévő egyensúlyi állapotot.

Az alábbiakban Törökország és Irán szerepével foglalkozunk; két olyan aktoréval, amelyek befolyása megnőni látszott az aleppói eseményeket követően. Ankara és Teherán is részese ugyanis a Moszkva által koordinált asztanai folyamatnak, amelynek nem titkolt célja a polgárháború lezárása. Ennek ellenére korántsem biztos, hogy a harcok elültével a két regionális nagyhatalom is tudja majd az érdekeit érvényesíteni: a mozgásterük korlátozottabb, mint amilyenek tűnik.

AZ IRÁNI ISZLÁM KÖZTÁRSASÁG

ÁLTALÁNOS CÉLOK A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚBAN

Irán és Szíria mai szövetségének gyökerei [az iráni iszlám forradalmat követő időszakra](#) nyúlnak vissza. Szíria Irak riválisaként aktívan támogatta Teheránt az 1980-ban kirobbant iraki–iráni háborúban. Az iráni vezetés pedig 1983-tól azzal segítette a libanoni polgárháborúba (1975–1990) beavatkozó Háfez el-Aszad rezsimjét, hogy mobilizálta az ottani síita közösséget. (A Hezbollah az 1982-es izraeli inváziót követően jött létre, aktív iráni bábáskodás mellett.) Mindemellett az Izrael-ellenesség is természetes kötőszövet volt közöttük. Az 1990-es években a kétoldalú kapcsolatok lazultak, ám George W. Bush iraki offenzívája és a neokonzervatív retorika ismét összehozta a két felet. Az „arab tavasz” előestéjén már elmélyült kapcsolatot ápoltak egymással: Bassár el-Aszad rendszeres látogató volt Iránban, a szoros katonai és haditechnikai együttműködésük pedig évtizedes sikereket tudhatott maga mögött. A Hezbollahnak nyújtott iráni támogatás Damaszkuszon keresztül érkezett, légi úton, ahonnan [a szíriai hadsereg felügyelete](#) mellett szállították azt Libanonba.

A szíriai polgárháború kirobbanását követően Irán sajátos dilemmával találta magát szemben. Saját narratívája szerint az „arab tavasz” által érintett többi országban egyértelműen kiállt a zsarnokok ellen fellépő lakosság mellett, ugyanakkor az Aszad-rezsimmel való szoros kapcsolata és stratégiai érdekei Szíriában ezt nem tették lehetővé. Ott így az iráni vezetés értelmezése szerint egy [nyugati összeesküvés](#) történt, amelynek célja Izrael megerősítése és [Szíria meggyengítése](#), ezért nem is lehetett kérdés, hogy Teherán a Damaszkusz melletti egyértelmű és feltétel nélküli kiállítás mellett döntött. Az iráni érdek Szíriában tehát elsősorban az Aszad-rezsim túlélésének biztosítása, nagyrészt továbbra is a már említett, évtizedek óta változatlan okok miatt. Szíria nélkül nem tudná hatékonyan támogatni libanoni szövetségését, ráadásul az ország „elvesztése” nem önmagában, légüres térben történne, hanem az Egyesült Államok és regionális szövetségese (egyben Irán ellensége), [Szaúd-Arábia befolyásának megerősödésével járna](#), azaz Irán pozícióinak jelentős gyengülését eredményezné. Mindezek miatt Irán számára a szíriai rezsim túlélése stratégiai kérdést jelentett.

Aszad hatalmának biztosítása érdekében Irán diplomáciai, katonai és gazdasági segítségnyújtásba kezdett. Részben a tengeren keresztül, részben közvetlen légi járatok révén masszív haditechnikai segélyben részesítette Damaszkuszt, s a Hezbollahot is mozgósította – a szervezet tagjai egyrészt a szíriai–libanoni határ biztosításában vettek részt, másrészt a rezsim biztonsági erőinek az oldalán harcoltak. Az Iráni Iszlám Forradalmi Gárda kiképzői egyre nagyobb számban jelentek meg a harcok helyszínén, ahol elsősorban a szíriai hadsereg mellett kialakított milícia megszervezésében, kiképzésében és irányításában [játszottak \(és játszanak\) szerepet](#). Az iráni segítség gazdasági téren szintén létfontosságú volt Szíria számára.

A kelet-szíriai olajmezők elvesztése után az Aszad-rezsim drámai helyzetbe került, ezért 2013 nyarától Teherán egy 3,6 és egy 1 milliárd dolláros [hitelkeretet biztosított](#) Damaszkusznak. Az előbbiből iráni olajat, az utóbbiból élelmiszert, fogyasztási termékeket vásárolhatott a rezsim. A hitelkeretek kimerülése után, 2015 nyarán egy újabb [egymilliárd dolláros keretet](#) biztosított számára az iráni fél.

AZ ALEPPÓI CSATA JELENTŐSÉGE

A 2015. szeptemberi orosz beavatkozás kapcsán általában a világ elsikkad Irán megnövekedett jelentősége fölött, pedig az ország kulcsszerepet játszott abban. Kászim Szulejmáni, az iráni Iszlám Forradalmi Gárda tábornoka [2015 júliusában](#) már kész haditervvvel érkezett Moszkvába, amelynek egyik lényegi eleme a két beavatkozó fél közötti „munkamegosztás” volt. Az orosz légierő támogatására Irán szárazföldi erőket szándékozott átcsoportosítani (mind a hadsereg, mind az Iszlám Forradalmi Gárda alakulataiból), ennek következtében az addigi kiképzői és tanácsadói feladatok ellátása mellett iráni (vagy iráni vezetésű) alakulatok is beavatkoztak a harcokba.

Az iráni erők létszámát 2016 nyarán [6.500 és 9.200 fő közé becsülték](#) a szakértők. Nagyságrendileg is jelentősebb azonban az Iránban élő mintegy 1–1,5 millió afgán síita hazara menekültből/vendégmunkásból toborzott *Livá-Fatimijún*, melynek a Szíriában bevetett alakulatainak a [létszáma 2017 elején 18.000 fő körül volt](#). Mellettük egy néhány száz fős, pakisztáni síitákból álló egység is részt vett a harcokban, szintén az Iszlám Forradalmi Gárda tisztjeinek irányítása alatt. A Hezbollah is aktívabban, a libanoni–szíriai határvidékről kimozdulva támogatta az orosz–iráni–szíriai közös erőfeszítéseket, [becslések szerint öt-tízezer fővel](#). Utolsóként az iraki biztonsági erők összeomlása miatt 2014 nyarán kivont iraki síita milíciák is visszatértek a frontra.

Az összességében mintegy 30.000, frissen bevetett katona (akik a szíriai biztonsági erők közel egyharmadát tették ki) és az orosz légierő 2015 ősze és 2016 vége között számos fronton vereséget mért a felkelő csoportokra, és – teljesítve legfontosabb célját – felszabadította Aleppót. Egyes források szerint ugyanis Szíria második legnagyobb városáért az érdemi harcokat ez az iráni irányítású, [vegyes összetételű erő](#) vívta meg.

Az aleppói csatát követően – orosz kezdeményezésre elindult – asztanai folyamat tárgyalóasztalhoz ültette a szíriai rezsimet és az ellenzék egyes csoportjait, valamint négy deeszkalációs zónát jelölt ki Szíriában. Irán nem vállalt szerepet az utóbbiak biztosításában, azt meghagyta orosz és török partnereinek; erőit inkább Kelet-Szíriában, az Iszlám Állam megmaradt területei ellen vetett be, a [szíriai hadsereggel és a Hezbollahal közösen](#).

A RENDEZÉSHEZ FÜZŐDŐ SPECIÁLIS ÉRDEKEK ÉS MOTIVÁCIÓK

A szíriai rendezés során [Irán célja](#) az Aszad-rezsim hatalmának restaurációja és az ország területi egységének helyreállítása. Csak ezek biztosítanák számára a tágabb, regionális stratégiai célok teljesülését: a libanoni Hezbollah további támogatását, az Irán és a Földközi-tenger közötti szárazföldi korridor megvalósulását.

A legfontosabb vitás kérdést Irán és Oroszország között a szíriai területi egység megőrzése jelentheti, mivel az ottani kurdok autonómiája Teheránt jelentős aggodalommal tölti el (ahogy az az iraki függetlenségi népszavazás kapcsán tanúsított iráni magatartásból is kiderült), míg Moszkva pragmatikusabban áll a kisebbség önállósági igényéhez. Azaz Irán álláspontja Törökorszáéhoz áll közelebb.

A rendezés előrehaladtával akár további nézeteltérések is kialakulhatnak a partnerek között, mivel stratégiai szinten az érdekeik eltérőek lehetnek. [Az elemzők egy része szerint](#) Oroszország szíriai beavatkozása csupán a geopolitikai racionalitás következménye (az USA/Nyugat térnyerésének megakadályozása, a líbiai helyzet megismétlődésének elkerülése, a szíriai kikötőkhöz való hozzáférés), addig Irán számára az Aszad-rezsim támogatása inkább egy ideológiai projekt a szunnita–síita szembenállásban, amely mögött természetesen szintén meghúzódnak geopolitikai érdekek (a Hezbollah támogatása, szárazföldi korridor a Földközi-tengerhez).

Az iráni vezetést joggal aggaszthatja az a nyilvánvaló tény is, hogy Oroszországgal nem „egy ligában játszanak” a nemzetközi kapcsolatok terén: [Moszkva rendszeresen tárgyal, egyeztet](#) Szíriáról Irán ellenségeivel – az Egyesült Államokkal, Izraellel és Szaúd-Arábiával –, a legmagasabb szinten is (lásd például Putyin és Donald Trump informális [találkozóját az ASEAN csúcstalálkozón](#)). Bár egyelőre nem sok esélyét látni, de ezeknek az intenzív kapcsolatoknak köszönhetően elvileg lehetséges, hogy Irán érdekeivel ellentétes kompromisszum születik. Egy ilyen esetleges megegyezésre utalnak [azok a szaúdi hírek](#), amelyek szerint a királyság az irániak távozásáért cserébe kész lenne elfogadni akár Aszad maradását is. Rijád hajlandónak mutatkozik az orosz elvárásoknak megfelelő ellenzék „összeállítására” (akik elfogadják Bassár el-Aszadot), ezáltal jelentős diplomáciai sikerhez juttatni Vlagyimir Putyin elnököt, s ezzel további jelentős befektetésekre szert tenni Oroszországban és a szíriai újjáépítésben. Cserébe azt várná, hogy Moszkva határt szab az iráni jelenlétnek, és/vagy kiszorítja, meggyengíti Teherán katonai aktivitását Szíriában. (Ez a scenárió gyakorlatilag minden érdekelt félnek megfelelne, még Törökországnak is.)

Ez vagy az ehhez hasonló forгатókönyvek az iráni vezetés számára viszont rémálmot jelentenének, hiszen a rengeteg politikai, katonai és pénzügyi áldozat után ez gyakorlatilag a vereséggel érne fel – amit otthon is nehéz lenne kommunikálni.

A TÖRÖK KÖZTÁRSASÁG

ÁLTALÁNOS CÉLOK A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚBAN

Törökország Szíria-politikájában Aleppó eleste nem jelentett fordulatot, csupán a korábban megkezdődött változás megerősítését. Ankara 2011-ben, a szíriai harcok kezdetén viszonylag gyorsan a nyugati szövetségesei mellé állt, s Bassár el-Aszad elnök lemondását követelte – ezzel az előző tíz évben lassan kialakított jó viszonynak fordított hátat. Támogatni kezdte a különböző ellenzéki csoportokat, befogadott a Szíriából elmenekültek közül [több mint hárommilliót](#), és a szíriai határai viszonylagos átjárhatósága révén lehetővé tette, hogy a háború alatt sok ezer fegyveres csatlakozzon az Aszad-ellenes csoportokhoz. A nem ellenőrzött határszakasz ma már gondot jelent, annak ellenére, hogy az utóbbi két évben több száz kilométer hosszú falat épített Törökország a szíriai határára.

A kezdetben a líbiai – a vezető gyors bukásával végződött – forgatókönyv másának ígérkező szíriai konfliktus azonban elhúzódott; Ankara számára is kiderült, hogy Aszad potens közép- és nagyhatalmi támogatókkal rendelkezik, ráadásul a szíriai elnök és az Észak-Szíriában, a török határ közelében élő kurdok közötti meg egyezés révén a korábban elnyomott kisebbség nagyfokú önállóságra tett szert. Törökország szempontjából ez különösen veszélyes fordulat volt, ugyanis a leg-erősebb helyi politikai erő, a Demokratikus Unió Pártja (*Partiya Yekîtiya Demokrat*, PYD) a Kurdisztáni Munkáspárttal (*Partiya Karkerên Kurdistan*, PKK) szorosan együttműködő formáció, így – az iraki esettől eltérően – egy kurd autonómia azzal a veszéllyel fenyeget(ett), hogy a több száz kilométernyi közös határszakasz szíriai oldalán egész hátszaka alakul ki a PKK-nak. Ráadásul 2014 után, az Iszlám Állam megjelenésével egy olyan formáció bukkant fel a szíriai háború résztvevői között, amely látszólag ugyan a török céloknak megfelelően járt el – az Aszad és a PYD elleni háború –, de hamarosan kiderült, hogy Törökországra is veszélyt jelent – ezt a 2015 és 2016 folyamán elkövetett terrortámadások jól mutatták.

A helyi erőviszonyok kedvezőtlen alakulása mellett 2013 szeptemberében kiderült, hogy Washington annak ellenére sem hajlandó beavatkozni Szíriában, hogy Aszad átlépte a korábban a vegyi fegyverek használatához kötött *red line-t* is. Ezzel az USA komoly csalódást okozott az intervenció mellett kiálló török vezetésnek, egyedül viszont az ország nem volt hajlandó nyíltan beavatkozni Szíriában, noha 2012 őszén – néhány határ menti incidens és számos török állampolgár halála után – a parlament [megadta a szükséges felhatalmazást](#) a hadseregnek.

E politikai folyamatok mellett az orosz légierő 2015. szeptemberi megjelenése, majd a Szu-24-es vadászbombázónak a [komoly szankciókat](#) maga után vonó lelövése ráébresztette a török vezetést, hogy nagyon korlátozott eszközökkel rendelkezik a szíriai erőviszonyok befolyásolásához. (Ráadásul a Latakiában nem sokkal később kiépített orosz légvédelmi rakétarendszer, így az orosz–szíriai légvédelem

valós fenyegetést jelentett minden egyes török repülőgépre, amely a határ menti sáv török oldalán repült.)

A török fordulatban azonban jelentősen közrejátszott az Aszad-ellenes Szíria-politika vezetőjének, Ahmet Davutoğlu miniszterelnöknek a 2016. májusi menesztése is. Az új kormányfő, Binali Yıldırım [békülékenyebb hangot ütött meg](#), ráadásul két hónappal később, 2016 júliusában beértek a korábban elkezdett diplomáciai egyeztetések is, s Vlagyimir Putyin hajlandó volt elfogadni Törökország „bocsánatkérését”. A következő hónapokban – különösen az augusztusi [szentpétervári találkozó](#) után – a két fél együttműködése mélyülni kezdett, ami azzal járt, hogy a törökök feladták az Aszad menesztését illető korábbi álláspontjukat, s minden erejükkel az Iszlám Államtól egyre nagyobb területet elfoglaló PYD-re koncentrálnak.

Annak érdekében, hogy megakadályozzák, hogy a kurdok az afríni kantont az Eufrátesz bal partján elterülő, jóval nagyobb kiterjedésű, kurd ellenőrzés alatt álló területtel egyesítsék, 2016 augusztusában megindították az „[Eufrátesz pajzsa](#)” nevű hadműveletet, amely néhány hónap alatt elérte a célját: sikerült meggátolnia a kurd területek egyesítését, s mintegy 2000 km²-t foglalt vissza az Iszlám Államtól. Ugyanakkor azt láthattuk, hogy a szíriai felkelők török támogatása, s Ankarának az ellenzéki csoportok érdekében történő, az aleppói ostromot illető korábbi hangos kiállása csökkent. Ez a Törökországba delegált orosz követ, Andrej Karpov [2016. decemberi meggyilkolása után](#) sem változott. A török kormány viszont az ellenzéki csoportok [Aleppóból Idlibbe szállításában](#) annál aktívabb szerepet játszott.

AZ ALEPPÓI CSATA JELENTŐSÉGE

Az Aleppó eleste utáni időszakban folytatódott Törökország lehetőségei beszűkülésének folyamata. Mivel a török haderő és az általa támogatott felkelőcsoportok csak lassan tudták elfoglalni al-Bábot, a szíriai kormányerőknek a következő hónapokban sikerült elérniük a kurd területeket (Manbidzs), s ezzel lényegében lehetetlenné tették a török fegyveres erők és szövetségesei további előrenyomulását, így megszűnt annak az Ankara által sokszor hangoztatott ígéretnek az esélye, hogy Rakkát a török hadsereg és szövetségesei szabadítják fel.

Ráadásul az „Eufrátesz pajzsa” hadművelet újabb szakaszát – amely Afrín és Manbidzs elfoglalását tűzte ki célul – a saját szövetségesei akadályozták meg: a kurdok átengedték a szíriai kormányerőknek a saját közvetlen török határszaka-szaikat, míg Manbidzsban amerikai, Afrínban pedig orosz csapatok [jelentek meg](#). A meghiúsult offenzíva egyrészt megmutatta a török–orosz viszony pragmatikus, taktikai voltát, s hogy Moszkva tudatosan építi a kapcsolatait a kurdokkal, akár Ankara ellenében is; másrészt viszont újabb bizonyítéka volt az amerikai–török szövetségben meglévő érdekellentéteknek is.

Ankara tehát a PYD további megerősödését nem tudta megakadályozni; Donald Trump hatalomra kerülésével az észak-szíriai kurdok további támogatást kapnak, Rakka elfoglalása pedig további nemzetközi tekintélyt adott nekik. Aszad erőinek területfoglalásai is alapvetően a törökök és az általuk támogatott felkelők alkupozi-cióit gyengítik.

Az asztanai folyamat beemelte ugyan Ankarát a szíriai rendezés három legfontosabb hatalma közé, azonban a másik kettőnél korlátozottabb eszközei vannak az érdekei érvényesítésére. Ugyanakkor az északi területeken lévő fegyveres csoportok támogatásával további problémákat tud okozni, illetve elhúzhatja a megegyezést is. Az északi – az ellenzék és a különböző dzsihadista szervezetek által ellenőrzött idlibi – terület deeszkalációs zónájának ellenőrzését Ankara vállalta magára, ami október közepétől lassú, de folyamatos török csapatáthelyezésekhez vezetett. Ezek az [afríni kanton déli határvidékének a megszállásával](#) kezdődtek, azaz újabb hídfőállást építettek ki a kurd terület hátában.

A török beavatkozás célja emellett egyes veszélyes, radikális szervezetek felszámolása is – e téren a legfőbb ellenfelet a Tahrír as-Sám jelenti –, amelyekkel szemben megpróbál egy Törökországhoz lojális csoportot kiépíteni (nagyjából az „Eufrátesz pajzsa” hadművelet résztvevőiből). Idlib helyzete [fontos Törökország számára](#): probléma esetén a lakói ugyanis a török határ felé indulnának meg, ami újabb menekültválsághoz vezethetne. (A területre menekült több százezer ember ellátásának jelentős részét már amúgy is török segélyszervezetek vagy maga az állam végzi.) Emellett az ottani fegyveres csoportok Törökország ellen is végrehajthatnak (terror)akciókat. Mindez fokozottabb odafigyelésre ösztönzi Ankarát.

A RENDEZÉSHEZ FÚZÓDÓ SPECIÁLIS ÉRDEKEK ÉS MOTIVÁCIÓK

Ankara legfontosabb érdeke jelenleg a kurd függetlenségi törekvések megakadályozása. Ugyanakkor nemcsak a függetlenség, de egy autonóm terület létrehozásának a lehetősége is ellenérzéseket szül Törökországban, így a föderációs megoldást is ellenzi. Ebből kifolyólag számára a megegyezést egy, a kurd területek fölötti erős kontrol kiépítése jelentené, tehát az unitárius Szíria egyik komoly támogatója. Ennek megvalósulása esetén még akár Aszadot is támogathatja a kurdokkal szemben. Viszont kérdéses, hogy ezzel egy, a Damaszkusz és a kurdok közötti, Oroszország által is támogatott megállapodást felül tudna-e írni. A PYD-nek a rendezésbe történő bevonása elleni török fellépés eddig [sikeres volt, de egyáltalán nem biztos](#), hogy hosszabb távon meg tudja majd akadályozni, hogy odaültessek a szervezetet a tárgyalóasztalhoz.

Ankara így is nagy figyelmet fog fordítani az arabok jogainak a kurdok által ellenőrzött területeken való biztosítására – ezzel is gyengítve a kurdokat –, illetve továbbra is napirenden tartja a kurd fegyveresek bizonyos területekről, például a török határ közelében lévő Tall Rifatból történő kivonulásának, valamint Afrín [ellenőrzés alá vonásának](#) ügyét.

További szempontot jelent számára a vele szövetséges csoportok biztonsága, valamint az idlibi deeszkalációs zóna, amely török érdekszférának minősül, és jó ugródeszkát jelent a szíriai politika befolyásolásához. Ezzel szorosan összefügg a Szíriában élő türkmének támogatása is, akiknek lélekszámáról nincsenek pontos adatok, s jelentős részük már el is hagyta az otthonát, azonban a belőlük szervezett felkelőalakulatok nyújtotta segítség után az ő helyzetük rendezésétől sem tekinthet el Törökország.

Egy újabb kérdést vet fel annak a 2,5-3 millió szíriainak a helyzete, akik a harcok elől menekültek Törökországba. A helyi lakosság körében egyelőre eléggé népszerűtlen az állam akarata, de a menedékkérők egy része már [meg is kapta a török állampolgárságot](#). A következő évek folyamán nagyjából még [háromszázezer embernek](#) fogják megadni, de a rendezés során a cél az lesz, hogy a menekültek többségének lehetővé tegyék a hazatérést.

Az iráni hatalom és befolyás kiterjesztését Ankara nem nézi jó szemmel ugyan, azonban attól függően, hogy Teherán lépései milyen mértékben állnak összhangban a törökök céljaival, akár szorosabbra is fűzhetik a kapcsolataikat. A két állam kooperációját már láthattunk korábban is, például az iraki kurd népszavazás elleni egységes kiállásukat. Amennyiben Irán támogatja a PYD hatalmának a korlátozását – hiszen Aszad megerősítése érdekében ez az érdeke –, úgy további együttműködés várható Ankara és Teherán között. Igaz ez az Aszad-rezsimre is: habár a török kormány álláspontja jelentős mértékben változott a konfliktus eleje óta, s most már *de facto* elismeri azt partnernek, de Aszad személyéhez továbbra sem ragaszkodik, s egy választás után egy hozzá közelebb álló embert szívesebben látna az ország élén – erre viszont jelenleg vajmi kevés esélye van. Marad tehát Aszad *de facto* támogatása a veszélyesnek ítélt terrorcsoportok, különösen a PYD ellenében. Amíg ezek a célok megegyeznek, addig Ankara kénytelen-kelletlen elfogadja Aszad hatalmon maradását.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az orosz–iráni beavatkozás, úgy tűnik, eldönti a szíriai polgárháború kimenetelét. Az Aszad-rezsim 2015 szeptembere óta egyre inkább átveszi és szilárdítja meg az uralmat az ellenzék és az Iszlám Állam területei felett. Ez a folyamat adott lendületet a diplomáciai rendezés újbóli elindításához, amelynek eredményei egyelőre nem az ENSZ vezette genfi béketárgyalásokon, hanem az orosz kezdeményezésű asztanai folyamat során mutatkoznak meg. A deeszkalációs zónák létrehozása egyelőre minimálisra szorította vissza a fegyveres összecsapások számát és intenzitását, de nyitva hagyta a különböző felkelőcsoportok kezén maradt négy terület sorsát. A békés, tárgyalásos úton történő rendezés egyelőre elképzelhetetlennek tűnik, különösen a legnagyobb, jelenleg a szíriai al-Káida kezében lévő, nagyrészt az északi Idlib tartományt lefedő zóna tekintetében.

A diplomáciai megoldás előtérbe kerülése azonnal felvetette azt a kérdést, hogy a helyi, a regionális és a globális szereplők milyen érdekek mentén, milyen minimumfeltételek teljesülése esetén lennének hajlandóak a megegyezésre. A jelen elemzés készítésekor úgy tűnik, Teherán nem kíván kompromisszumot kötni sem általában az Aszad-rezsim fennmaradásának, sem Bassár el-Aszad személyének tekintetében. Irán számára továbbra is kulcskérdés a libanoni Hezbollah logisztikai ellátásának a biztosítása, amelyben Szíria a területe, légi- és tengeri kikötői, illetve az állami struktúrák jelentette támogatás miatt kulcsszerepet játszik. A szíriai kurd

autonómia kapcsán még nem született meg az egyértelmű iráni vélemény, bár Teherán alapvetően nem érdekelt egy föderális rendszer létrehozásában.

Törökország esetében jelentős változást hozott az utóbbi két év: a korábban a Bassár el-Aszad távozásához ragaszkodó török kormány finomított az álláspontján, s immár nem a rezsimváltást szorgalmazza, hanem a számára elsőrendű biztonsági kockázattá előlépett PYD és fegyveres erői korlátozását, ezzel együtt az egységes Szíria fenntartását. Ebből kifolyólag azon szereplőkkel fokozta az együttműködést – és fogja a jövőben is –, amelyektől támogatásra számít a kurdok gyengítésében. E stratégiai váltás miatt került közelebb a szíriai–orosz–iráni szövetséghez, lett az asztanai folyamat tagja, s romlott meg a kapcsolata a kurdokat támogató Egyesült Államokkal.

Ankara eszközei korlátozottak a szíriai rendezést illetően; azonban a számára stratégiai jelentőségű északi részeken igyekszik a pozícióit erősíteni, elsősorban a kurdok afríni kantonjának a körbebástyázásával („Eufrátesz pajzsa” hadművelet, az idlibi deeszkalációs zónában megfigyelőállomások létrehozása, csapatok küldése 2017 őszén). Ezek viszont a későbbiekben is hasznos hídfőállásokként szolgálhatnak a török kormány számára a szíriai rendezésben.